

ÖNSÖZ NİYETİNE: YOKSULLUK VE YOKSUNLUĞA TANIKLIK ETMEK

(...)

Zâten eksik bir o kalmıştı: Hudâyî sille

- Sanki dövsem ne yaparsın? Hocayız biz, döveriz....

Gül biter aşk ile vurduk mu...

- İnandım, caiz.

- Pek cılız çıktı bu "caiz", demek imânın yok?

- Dayak "âmentü"ye girdiyse, benim karnım tok.

Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında!

-Hele!

- Öyle olsaydı, şu karşındaki yalçın kelle,

Fark olunmazdı Kızanlık'lardaki güllüklerden!

Bu dayak faslı da aç karnıma bilmem nerden!

(....)

(...)

Oturup sâdece mektepleri tenkid iş mi?

Kuru lâftan ne çıkar? Tıngır elek, tıngır saç...

Mektebin açsa eğer, medresen ondan daha aç!

Bu da muhtaç, o da, yıllarca mugaddi [bir lolona] yemeğe.

"Neye boynun bu kadar eğri demişler, deveye,

A kuzum, hangi yerim doğru, demiş". Söz de budur.

Sen işin yoksa, filân mesleğe ver payeyi, dur.

O filân meslek, evet, bizde filândan yüksek;

Bir bıçak sırtı kadar farkı, fakat ölçersek...

Beni gördün ya, şu ben kaç paralık şairsem,

Senin ilmin de odur, nafiye uğraşma, Köse'm.

(...)

Mehmet Akif Ersoy'un (1989: 324, 380) Safahat'ta anlattığı bu okul ve gençlik yılları; bütün bir Safahat'e sinmiş yoksulluk, yoksunluk ve ezim; dizelerin içinde gizli biraz da anomi ve bıldanlık; sanki bir asır sonra aynen devam ediyor gibi bir duygu bırakıyor bizde.

Araştırma boyunca sanki Akif in çağından kalma; sanki Çanakkale ve I. Dünya Harbi zamanlarından kalma buruk bir havaya tanık oluyoruz. Bir asır sonranın Türkiye'sinde, 1900'den 2000'e gelmiş bir Türkiye'de aynı yoksul, yoksun ve ümitsiz havayı koklar gibi oluyoruz.

Adana'mın dört bir yanında **fakirliğe** rastlıyoruz. Nereye gittiyssek 50-60 kişilik sınıflarda, başı tahtaya değen çocuklarla, onların başındaki insan ve eğitim çalışanlarının bazen ümitli bazen kırılgan çile ve uğraşlarına; güzel yarınları bugünlerden karartan zorlu koşullara; zorlu koşullardan güzel yarınlar çıkarmaya çalışan uğraşlara tanık oluyoruz.

Ama en dramatik olanı, hem yoksulluk hem de zenginlik içinde **çok büyük bir yoksunluğun** Adana'mın nerdeyse ortalamasına dönüşmüş olması. Bir diğer deyişle okullarımızda salt yoksulluk (aile, öğrenci ve öğretmen maddi imkansızlıkları, okulların fiziki yetersizlik ve eksiklikleri) değil, daha da önemlisi büyük bir yoksunluk yaşanıyor. Gerek yönetici ve öğretmenlerin kendi aralarındaki ve birbirleriyle olan, gerekse öğrencilerin yine hem kendi aralarındaki hem de aile ve öğretmenleri arasındaki ilişkiler "nitel" bir derinlikten daha çok, korku ve baskılamaya dayalı "hiyerarşik" bir kurgu ve algı üzerine şekilleniyor. Duvar, bahçe, laboratuvarlar; giyim kuşam tarzları; politik tartışma ve ilişkiler, tarihi konu ve tartışmalar, edebi metinler... aklınıza ne gelirse sadece belirlenmiş bazı kalıplar altında düşünülüyor ve o şekilde ritüelleştirilerek sunuluyor. Bu **oyun** içinde ne çocukların, ne de hocaların toplumsal, rasyonel ve duygusal olgunlaşmaları; dolayısıyla taşıdıkları büyük potansiyelerini ne toplumlarına ne de kendilerine fayda sağlayacak tarzda dönüştürme olanakları bulunmuyor.

Eleştirel boyut yaşama geçmedikçe entellektüel gelişim sağlanamaz. Korku ve panikler halinde baskılanmış, "**kafaları**" sıkıştırılmış insanlardan "**gelecek kuşakları**" nasıl yaratacağımız sorusu, maalesef olumsuz yanıtı kendinde taşıyan bir önerme halinde boşlukta asılı kalıyor. Bu yoksunluk boyutu yoksulluktan daha derin, öyle çoklu bir ağ içinde yaşama alanı buluyor ki, bir "**zihniyet**" halinde işliyor ve dolayısıyla aşılabilmesi de "zihni" bir devrimi gerektiriyor.

Hiçbir değer kendinden birşeyler kaybetmeden dönüşemez. Bugünkü okullarımız, okullardaki havamız, okulu oluşturan "zihni yapımız" kendinden birşeyler kaybetmeyi göze almak zorunda olup; bu kaybın kazanca dönüştürülebileceği uzun bir yolculuğa çıkmak için de yine kendi iradesini kendisi göstermek durumundadır. **Dışardan gelen her müdahale, içsel bir talep değilse, geri dönmek üzere gelmiş demektir.** En fazla yapacağı yeni bir dağıtma (tayin, atama vb.) ve kırmadan (disiplin, soruşturma, kovuşturma vb.) ibaret kalacaktır. Ama toplumun ve okulların içten istemleri ve bu yönde gösterecekleri kararlılık; kısmen de olsa onlara yeni özgürlükler yeni ufuklar açacaktır. Daha öte ufuklara ulaşabilecekler ise, bu potansiyeli biz öğretmenlerden daha da yüksek olan geleceği oluşturacak genç kuşaklardır.

O genç kuşaklar ki, tüm okullarda bizi gördüklerinde, yeni bir şeyle karşılaşmanın heyecanı içinde, her bir soruyla birlikte sorun ve beklentilerini paylaşabilme ümidiyle anketleri doldurdular. Bütün sıkıntı ve güçlüklerle rağmen, yönetici ve öğretmenlerimiz de, yeni bir saptama, yeni bir bilgi, yeni bir açılımı; sanki bir miktar da "denetim" (üniversite ve milli eğitimi hiyerarşik bir merkezden geliş algısıyla görerek), bir "müfettiş" havasını yaşayarak bizlerle paylaştılar. Haksız da sayılmazlar. Her bilginin, her bilgi artışının bir güç ilişkisi olduğunu onlar da biliyorlar. Ama „güç ilişkileri" dediğimiz şeyle mücadele de, yine paradoksal bir şekilde bilgi gerektiriyor.

Bu vesileyle bir kez daha Adana Milli Eğitim çalışanlarının tümüne, özellikle de oniki uygulama okulumuzdaki çaycısına, nöbetçisine, öğretmene, idarecisine; daha ondördünde onbeşinde nice sıkıntıları yaşasalar da büyük ümitlerimizi oluşturan gözleri pırıl pırıl öğrencilerimize; sadece bilgisayar laboratuvarlarını bize açmakla kalmayıp aynı zamanda tatillerini bırakarak ve 2002 Dünya Futbol Turnuvası maçlarını kaçırmayı da göze "alarak öğrencisiyle (Yunus Altundal, Ahmet Süyğün, Funda Sağlamdemirel, Merve Babalığarip, Dilek Yıldız, Kadir Bozgeyik, Hanifi Özdemir, Ali Özdoğan, Gökhan Gerçek, Salih Türksol, Şahin Karakuş, Coşkun Kulaz, Ramazan Kulaz, Emiş Özvarol), öğretmeniyle (Müdür Ersen Yılmaz, rehber öğretmen Özgür Topçu, Özgür Titiz ve Elektrik-Elektronik öğretmeni İbrahim Ulusoy) binlerce anketin kodlanmasında bize yardımcı olan, bizlerle günlerini gönüllerini paylaşan Kiremithane Endüstri Meslek Lisesine; aynı şekilde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezinden Erdem Koç'a en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Değerlendirme ve yorumlamalar, binlerce yıllık bilgi birikiminin yanı sıra, istişari „konsültasyonlar" yaptığımız Celal Gürbüz, M. Sezai Durgun, Müfit Gömleksiz gibi arkadaşlarımızın yorum ve eleştirileriyle şekillendi. EğitimSen'in, gerek bu kitabın basım-yayımmı üstlenmesi, gerekse eğitim ortamlarının iyileştirmesine yönelik her tür girişimi özendirici bir kararlılıkta bulunması da; bizlere büyük bir katkı ve motivasyon sağladı. Hepsine teşekkür ederiz.

Tüm öğretmen ve öğrencilerimizin aile yaşamlarından, duygu ve düşüncelerine kadar kendi dünyalarını bizimle paylaştıkları; eş ve çocuklarımızın büyük bir sabırla destekledikleri; geceli gündüzlü kendi zamanımız, emeğimiz ve harçlığımızı koyduğumuz bu araştırmanın temel bir çıkış noktası, çok temel bir amacı vardı; o da bu bulgu ve sonuçların kütüplanelerin tozlu raflarında tarihin unutturucu etkisine terkedilmemesi, hepimize az çok yeni bir perspektif sunabilmesi, yeni bir görüş kazandırabilmesi idi.

Gittiğimiz bütün okullardaki öğretmenlerin ve öğrencilerin ortak sorusu (beklentisi) da hep benzerdi: „**Bu araştırma ne işe yarayacak?** Burada sorulara bir çözüm getirebilecek mi? İsteklerimiz gerçekleşecek mi?”

Bu sorunların çözümü için okulu sadece başarısıyla değil öğretmen ve öğrencisiyle insanların, on binlerin, yüz binlerin yaşadıkları yerler olarak; **canlı bir yaşam alanı** olarak görebileceğimiz; topluluklar içinde her bir özgül öğrenciye her tür insanca yaşama olanağım sunabileceğimiz günlerin hızla gelmesi gerekiyor.

Yapıların ama sadece kuru yapıların değil, yapıların içinde yepyeni kavrayışların yakalanabileceği; kupkuru yapı ve anlayışların, tahta sıralarla somurtkan yüzlerin dönüştürülebileceği günlerin; sopanın yerinde güllerin açacağı, güllerin açması için sopaya ihtiyaç duymayan bir anlayışın yaygınlaşacağı günlerin hızla gelmesi gerekiyor. Bu dilekler ki, aslında en kötü okulda bile, yine çok değerli bir kısım öğretmenimiz tarafından, büyük bir özveri ve umutla yaşama geçirilmeye çalışılıyor.

Yeni bir okul yaratmak; bu güzel dilekleri hayata geçirmek; biz akademisyenler, aydınlar, idareciler, öğretmenler, veliler, vasiler olarak hepimizin elinde değil mi?

Gelişmenin birinci basamağı, onu istemeye bağlıdır. Umarız, bu çalışmanın okullarımızda yaşanan bazı sıkıntıları daha rahat görmemizde ve bunlara çare arayışlarında bir katkısı olur. Akif, kendisinden üç yüz yıl önceyi karşılaştırıyordu. Umarım, 100 yıl sonra, bir başka araştırmacı okullarımız içim "bugün de Akif in çağındaki gibi" demez. Umarım, ümitlerimiz eyleme dönüşür ve tüm gençliği, memleketimizi ve dünyayı geleceğe taşırız. "Söylemek yetmez, değiştirmek de gerekir!".

Adana, 1 Eylül 2004

Adnan Gümüş - Songül Tümkaya - Turan Dönmezer